

Magyarországi Románok Kutatóintézete (1993-2008)

Az 1993-ban megalakult Magyarországi Románok Kutatóintézete tizennégy éves működése során tudományos eredményeivel, kutatásszervezési tevékenységével, nemzetközi kapcsolatai kiépítésével, sikeres pályázataival, kiadványaival, rendezvényeivel bizonyította az intézményesített román kisebbségkutatás létjogosultságát. A Magyarországi Románok Kutatóintézete egyesületi formában működik. Van egy főállású kutató-igazgatója, egy félállású kutatója és kilenc külső munkatársa. A hazai román kutatók itt *anyanyelvükön* művelik szaktudományukat. Az Intézet keretében folyó kutatások a hazai románság demográfiai, néprajzi, nyelvészeti, történeti, vallási, oktatási, szociológiai, társadalom és politikatörténeti vizsgálatára irányulnak, megkülönböztetett figyelemmel az etnikai és kulturális sokszínűségekre. Az alapkutatásokhoz rendszeres dokumentációs és statisztikai adatgyűjtés kapcsolódik. Az Intézet tizennégy éves fennállása során **62 publikációt jelentett meg és 18 nemzetközi tudományos szimpóziumot rendezett.**

Az Intézet célja: A Magyarországon élő román nemzetiség sokoldalú vizsgálata, problémáinak tudományos módszerekkel való feltárása, elemzése és e területen keresztül integrálása a tudomány és a kultúra különböző szféráiba. A hazai román nemzetiség tudományos és kulturális értékeit és eredményeit bemutató művek megjelentetése és a hazai román oktatás támogatása.

Az Intézetnek három szekciója van:

1. Történeti
2. Nyelvészeti - irodalmi
3. Néprajzi

Főbb kutatási területek:

- Történelem - Művelődéstörténet - Helytörténet
(Sajtó, egyház, oktatás és iskolatörténet)
- Nyelvészet - Irodalomtudomány - Filológia
(Anyanyelv, kétnyelvűség, dialektológia, szociolingvisztika)
- Néprajz - Folklor - Népi kultúra
- Demográfia - Szociográfia - Statisztika
- Interetnikus kutatások
- Nemzetiségi identitás - nemzetiségi tudat

Főbb kutatási témák (1993-2008):

- A magyarországi román népoktatás története 1945-ig
- A Magyarországi románok intézményrendszere a két világháború közötti időszakban
- Görögök és macedorománok Magyarországon
- A Gozsdu Alapítvány története
- Sziegeszku József kormánybiztos tevékenysége dokumentumok tükrében
- A magyarországi román egyházak (ortodox és görög katolikus) története a XVIII.sz.-tól - 1945-ig
- Körösvidéki románok története
- Etnikus jegyek a magyarországi románok tárgyi kultúrájában

- Román kultúra Pest-Budán a XIX.században
- A magyarországi románok kronológiája (1900-2000)
- A magyarországi románok hiedelemvilága
- A magyarországi románok ruházkodása, öltözete
- Temetkezési szokások a magyarországi románoknál
- Az álmok jelentése és szimbólumrendszere
- A népzene és néptánc szerepe a magyarországi románok hagyományaiban
- A téli ünnepkör szokásai és népköltészete
- A magyarországi románok gyermekfolklorja
- Népi időjósítás a magyarországi románok hagyományaiban
- A népköltészet narratív szerkezeteinek kutatása a dél-kelet magyarországi etnikai csoportoknál
- A magyarországi kétnyelvű közösségek népköltészeti elbeszélése
- A magyarországi román közmondások esztétikai elemzése
- Kortárs román próza - irodalomtörténeti és elméleti kutatás
- A magyarországi román irodalom
- A kisebbségi kérdés Ady Endre novellisztikájában
- Nemzetiségi relációk Rebreanu regényeiben
- Szociolingvisztikai és dialektológiai kutatások a magyarországi románoknál
- Névtörténeti kutatások
- A magyarországi románok ragadványnevei
- Kétnyelvűség a magyarországi románoknál
- Kódváltás a magyarországi románok nyelvhasználatában
- Földrajzi nevek variabilitása a román nyelvű interjúkban
- Rétegződési és mobilitási vizsgálatok a magyarországi románok körében
- Román-magyar együttélés az Osztrák-Magyar Monarchiában
- Mocsáry kollégium története és dokumentációja
- Méhkeréki román közösség kulturális és nyelvi állapotának komplex vizsgálata
- Interetnikus kapcsolatok Kétegyháza és Eleken
- A magyarországi román ortodox templomok régi könyv anyagának kutatása, feldolgozása
- Értékrend, erkölcsi normák, magatartásformák a magyarországi románoknál
- Etnikus jegyek a magyarországi románok népi kultúrájában
- Szociolingvisztikai trendkutatás a kétegyházi román iskolában
- Magyarországi románok irodalma a XIX.században
- A kortárs román regény
- Sajtótörténeti kutatások

A tudományos munka fontosabb eredményei, kiadványok

Az intézet megalakulása óta, kutatásai révén, meghatározó jelleggel járult hozzá ahhoz, hogy az ezredfordulón minél mélyebb és részletesebb kép tárul elénk a magyarországi románok kultúrájáról, nyelvéről, történelméről, vallásáról, hagyományairól, sajátosságairól. Az intézetben egy évtizede folyó kutatások alapján nem csupán a múlt megértéséhez jutunk közelebb, hanem a jövőre is értelmezhető dolgokra is. A tudományos munka eredményességének egyik fokmérője a publikációk száma és minősége, a másik pedig a szakmai visszhang. Ebből a szempontból az intézet hazai és romániai viszonylatban is nagyon jó eredményeket tud felmutatni. Az intézet publikációi eljutnak több külföldi egyetemre, múzeumba, akadémiai intézetekbe, stb. Számos romániai szaklapban nagyon sok elismerő recenzió jelent az intézet kiadványairól. Tudományos

eredményei révén az intézet elismerést vívott ki magának és tekintélyt szerzett a romániai tudományos életben: számos kutatóműhellyel, egyetemi tanszékkel, múzeummal alakítottunk ki szoros szakmai kapcsolatot. Az intézet fontosabb publikációi:

- *SIMPOZION* 1-16. kötet
(Az intézet által évenként szervezett konferenciák anyaga)
- *IZVORUL*. Néprajzi periodika (2007-ben jelent meg a 28.szám)
(Évenként 1szám jelenik meg)
- *LUMINA*. Művelődéstörténeti periodika (1993 óta 2007-ben jelent meg a 14. szám)
(Évenként 1 szám jelenik meg)
- *CHITIGHAZ. Pagini istorico-culturale*
(KÉTEGYHÁZA. Kultúrtörténeti fejezetek)
Budapesta, 1993
- Maria Berényi: *Românii din Ungaria de azi în presa română din Transilvania și Ungaria secolului al XIX-lea (1821-1918)*
(A mai magyarországi románok a XIX.sz-i erdélyi és magyarországi román sajtóban.
(1821- 1918) Dokumentumok
Giula, 1994
- Emilia Martin Nagy: *Date etnografice despre românii din Ungaria*
(Néprazi adatok a magyarországi románokról)
Giula, 1995
- *BĂȚANIA. Pagini istorico-culturale*
(Battonya. Kultúrténeti fejezetek)
Budapesta, 1995
- Maria Berényi: *Istoria Fundației Gojdu/ A Gozsdu Alapítvány története (1870-1952)*,
Budapesta, 1995
- Elena Csobai: *Istoricul românilor din Ungaria de azi*
(A mai magyarországi románok története)
Giula, 1996
- *ANNALES '96*. Kétnyelvű tanulmánykötet
Giula, 1997
- *BIBLIOGRAFIE*
(Az intézet munkatársainak személyes bibliográfiája)
Giula, 1998
- Elena Csobai-Emilia Martin: *Vestigiile Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria*,

(A Magyarországi Ortodox Egyház kincsei)
Giula, 1999

- MICHERECHI. *Pagini istorico-culturale*
(Méhkerék. Kéltörténeti fejezetek)
Giula, 2000

- Maria Berényi, *Cultură românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*
(Román kultúra Budapesten a XIX. században)
Giula, 2000

- ANNALES 2000. Kétnyelvű tanulmánykötet
Giula, 2001

- Borbély Anna, *Nyelvsere*, Budapest, 2001

- Maria Berényi, *Viața și activitatea lui Emanuil Gojdu (1802-1870)* (Emanuil Gojdu élete és tevékenysége 1802-1870)
Giula, 2002

- Emilia Martin, *Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria* (A magyarországi románok naptári ünnepei)
Giula, 2003

- *Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria. Un deceniu de existență (1993-2003)*
(A Magyarországi Románok Kutatóintézetének 10 éves tevékenysége. Jubileumi évkönyv)
Giula, 2003

- Maria Berényi, *Moștenirea lui Gojdu în oglinda presei române și maghiare (1995-2005) / Gozsdu öröksége a román és magyar sajtó tükrében (1995-2005)*
Budapesta, 2005

Szimpóziumok

Intézetünk fontos szerepet szánt, és a jövőben is kíván szentelni a tudományos konferenciák szervezésének. Az intézet évenként megrendezett nemzetközi tudományos szimpóziumai (2007 novemberében lesz megrendezve a XVII.) a magyarországi románság legjelentősebb kulturális eseményei, egyben a hazai román értelmiség fórumai. Ezek a tanácskozások lehetőséget biztosítanak az intézet munkatársainak kutatási eredményeik bemutatására. Az előadások különböző felmérésekre, területi illetve levéltári anyaggyűjtésre épülő kutatásokról számolnak be. A szimpóziumokra meghívást kapnak a hazai pedagógusok és értelmiségiek, hazai és romániai szakemberek. A meghívottaknak lehetőségük nyílik megismerkedni a magyarországi románság történelmének, néprajzának, nyelvészetének legfrissebb kutatási eredményeivel. Fontosnak tartjuk az előadások nyomtatását, hisz az eddigi kötetek is nagy segítséget nyújtottak a román pedagógusoknak a kisebbségi népismeret, történelem és kulturális hagyományok oktatásában. E kiadványok a magyar és a romániai tudományos életben is hasznos segédanyagok

azoknak, akik a magyarországi románokkal kapcsolatosan folytatnak kutatásokat.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézet tudományos és publikációs tevékenységét külföldön is figyelemmel kísérik. Ausztriából, Angliából, Görögországból, Franciaországból és Németországból több egyetemi tanszék és könyvtár igényelt a megjelent köteteinkből. Számos romániai kutatóval kiváló munkakapcsolatunk van. Ennek köszönhetően az intézet által rendezett szimpóziumokon több ismert román szakember tartott előadást: Acad. Cornelia Bodea, Maria Marin, Iulia Mărgărit, Narcisa Ştiucă (Bukarest), Nicolae Bocşan, Victoria Moldovan, Liana Pop, Ileana Mureşanu (Kolozsvár), Constantin Mălinaş, Aurel Chiriac (Nagyvárad), Elena Rodica Colta, Eugen Glück (Arad), Cornel Munteanu (Nagybánya), Viorica Goicu, Otilia Hedeşan, Adrian Milin (Temesvár), Cornel Sigmirean, Grigore Ploieşteanu, Vasile Dobrescu, Corina Teodor, Nicoleta Sălcudeanu (Marosvásárhely). Az intézet munkatársai is tartottak előadásokat különböző román egyetemek és akadémiai intézetek által szervezett konferenciákon. Néhány román történész és etnográfus bekapcsolódott az intézet kutatási projektjeibe.

Néprajzi-történeti-nyelvészeti nyári táborok

Intézetünk a Magyarországi Románok Kulturális Szövetségével és a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságával közösen évenként rendezte ezeket a táborokat. Ezeken részt vettek az intézet munkatársai, gimnáziumi és főiskolai hallgatók, hazai és romániai történészek, etnográfusok, múzeológusok, nyelvészek. Itt történeti-néprajzi-nyelvészeti gyűjtés folyt a románok által lakta településeken. A dokumentumok, hangkasszettek az intézet adattárába kerülnek, és más kutatók számára is hozzáférhetőek. Fontosak ezek a táborok, mert a leletmentő funkciójukon kívül a kutatók és fiatalok számára identitás erősítő jellegük van.

Tudománynpszerűsítő és oktatási segédanyagok publikálása

Kutatóintézetünk célja, hogy a románok által lakott településekről köteteket jelentessen meg. Eddig három kötet látott napvilágot: Kétegyháza (1993), Battonya (1995) és Méhkerék (2000). Ezeket a kiadványokat Magyarország román nyelvet is oktató iskoláiba és a különböző településeken működő román kulturális egyesületekhez juttatjuk. A Kétegyházáról, Battonyáról és Méhkerékről szóló kötetek iránt nagy volt az érdeklődés, a visszajelzésekből kiderült, hogy a kötetek hasznos segédanyagok a népismereti-kisebbségismereti órákon. A könyvek stílusa és szerkezete miatt az általános iskolákban és a román gimnáziumban éppúgy használhatók. A kötetek identitás erősítő jellege abban áll, hogy a Magyarországon élő románok saját nyelvükön olvashatják ezen települések helytörténetét, az ott élő románok szokásait, kultúráját és az általuk beszélt román nyelvváltozat fontosabb vonásait. Ezáltal a nagy közönség számára is elérhetővé válik annak a gazdag ismeretanyagnak egy fontos része, amely itthoni és romániai levéltárakban található, vagy pedig még feldolgozásra vár. A kötetekben összegyűjtött és ily módon hozzáférhető adathalmaz a magyarországi románok sajátos kultúrája iránti pozitív attitűdöt válthatja ki, mely az identitás megőrzését segíti elő. Intézetünk évente rendez "Népismereti-kisebbségismereti" vetélkedőt a hazai román iskolák felső tagozatos tanulóira részére.

Népismereti-kisebbségismereti tanári kézikönyvek, segédanyagok megírása

A Magyarországi Románok Kutatóintézete egyben olyan háttérintézmény, amely támogatja a magyarországi román oktatást. A kisebbségi törvény 45.szakaszának 3. bekezdése úgy szól, hogy a kisebbségeknek létrehozott oktatási, nevelési intézményekben biztosítani kell a kisebbségi

népismeret, a kisebbségek és az anyaországok történetének tanítását, kulturális értékeinek, hagyományainak megismerését. A hazai kisebbségi iskolákban most nyílik lehetőség arra, hogy Népismereti-kisebbségismereti c. tárgykör keretén belül oktassák a hazai kisebbségek történelmét, néprajzát, hagyományait, irodalmát stb. Ehhez a tananyaghoz tanári kézikönyvek, tankönyvek, dokumentumgyűjtemények, szöveggyűjtemények kellene. A kutatóintézet munkatársai vállalkoznak arra, hogy pedagógusokkal közösen megírják, megszerkesztik ezeket. Mivel a hazai kisebbségi felsőoktatásban nem készítették föl a pedagógusokat ezen tantárgykör tanítására, különböző továbbképzésekre van szükség. A továbbképzési programnak tartalmaznia kell a magyarországi román nemzetiség történetét, művelődéstörténetét, néprajzát, művészetét, irodalmát, társadalmi viszonyait, nyelvi állapotát stb. felölelő témaköröket. A hazai román kutatók vállalkoznak arra, hogy előadásokon bemutassák a legújabb kutatási eredményeket, a pedagógusok részére olyan szakirodalmat javasolnak amelyik a "Népismeret-kisebbségismeret" c. tantárgy oktatásához megfelelő alapismereteket ad.

Hazai román oktatást és iskolán kívüli tevékenység támogatása

- *Tezaur Românesc* c. országos népismereti vetélkedő szervezése évenként (eddig 8 alkalommal került megrendezésre)
- Tudománynépszerűsítő és oktatási segédanyagok publikálása, összeállítása
- Pedagógus továbbképzéseken előadások megtartása
- Az önismereti-kisebbségismereti tábor munkájában való részvétel (előadások megtartása, a múzeumi történelmi és néprajzi anyagok ismertetése)
- Különböző népismereti-kisebbségismereti vetélkedők, szakkörök, tanulmányi versenyek anyagának összeállítása

*

A Magyarországi Románok Kutatóintézete 1993-ban Kétegyháza *Iosif Ioan Ardelean*, míg 1994-ben Gyulán *Moise Nicoară* emlékére tartotta meg tudományos szimpóziumát. Az utóbbinak a Magyarországi Románok Szövetségével közösen szobrot állított fel. 1998. május 30-án emléktáblavatást és tudományos emlékülést szervezett a gyulai román származású *Gheorghe Pomuț* tiszteletére, aki az 1848-49-es szabadságharc honvédszázadosa, majd az amerikai polgárháború tábornoka lett. Pomuț katonai sikereinek elismeréseképpen, később az USA szentpétervári főkonzulja volt 12 évig. Az intézet a kutatások mellett, céljának és feladatának tekinti a magyarországi románok identitásának megőrzését is. Ezért emléket akar állítani több magyarországi román személyiségnek, akik tevékenységükkel, munkásságukkal hozzájárultak a magyarországi románság történelmének és kultúrájának gazdagításához.

A Magyarországi Románok Kutatóintézete gyakorlatilag az egyetlen intézményes kerete a hazai románság-kutatásnak. Az intézet gondozásában megjelent publikációk - önálló kötetek, évkönyvek, folyóiratok, szimpóziumok - jelzik annak a műhelymunkának az eredményeit, amelyek nélkül a magyarországi románság kultúráját megismerni akarók nehezen tájékozódhatnak. Tevékenységével az intézet jelentős mértékben járul hozzá a kisebbségi önismeret és identitástudat fejlesztéséhez, az anyanyelv megőrzéséhez, a hazai román értelmiség formálódásához, a többség és kisebbség közötti dialógus kibontakozásához.

Berényi Mária